

УДК 327:316.7:343.35
DOI: 10.60022/3(5)-67S

Кубко Валентина Петрівна

кандидат філософських наук
доцент кафедри міжнародних відносин та права
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Kubko Valentyna

Candidate of Philosophical Sciences
Associate Professor of the Department of International Relations and Law
Odessa Polytechnic National University, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0433-2013

МІЖКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Досліджено міжкультурні особливості сприйняття корупції в умовах забезпечення сталого розвитку та визначено вплив соціокультурних чинників на формування ставлення до корупційних практик у сучасному міжнародному середовищі. Обґрунтовано, що корупція є не лише правовою чи економічною проблемою, а складним соціокультурним феноменом, поширення та суспільне сприйняття якого залежать від історичних традицій, політичної культури, рівня інституційної довіри, комунікативних моделей та особливостей соціальної взаємодії.

Розкрито значення міжкультурного підходу для аналізу корупційних процесів через концепції культурних вимірів Г. Гофстеде та висококонтекстних і низькоконтекстних культур Е. Голла. Визначено роль інституційних чинників, політичної культури та рівня демократичного розвитку у формуванні моделей сприйняття корупції.

Проаналізовано взаємозв'язок між корупцією та досягненням Цілей сталого розвитку, насамперед Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути». Окрему увагу приділено використанню *Corruption Perceptions Index (CPI)* як міжнародного інструменту оцінювання рівня сприйняття корупції та можливостям його застосування у міжкультурних дослідженнях.

Запропоновано авторську типологію моделей суспільного сприйняття корупції та здійснено компаративний аналіз окремих держав з урахуванням соціокультурних чинників і міжнародних індикаторів оцінювання корупції.

Охарактеризовано українську специфіку сприйняття корупції в умовах європейської інтеграції, інституційної трансформації та повномасштабної війни. Доведено, що формування антикорупційної культури виступає важливою передумовою зміцнення інституційної стійкості держави та забезпечення принципів сталого розвитку.

Ключові слова: корупція, міжкультурна комунікація, сталий розвиток, антикорупційна культура, соціокультурні чинники, *Corruption Perceptions Index*, інституційна стійкість.

INTERCULTURAL PECULIARITIES OF CORRUPTION PERCEPTION UNDER CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article examines the intercultural features of corruption perception under conditions of sustainable development and identifies the influence of socio-cultural factors on the formation of attitudes toward corrupt practices in the contemporary international environment. It is substantiated that corruption should be considered not only as a legal, political, or economic issue but also as a complex socio-cultural phenomenon shaped by historical traditions, political culture, institutional trust, communication patterns, and models of social interaction. Differences in corruption perception across countries significantly affect the effectiveness of anti-corruption policies and complicate the development of universal approaches to combating corruption.

The study emphasizes the importance of an intercultural approach through the application of cross-cultural theories. Particular attention is devoted to the concepts developed by Geert Hofstede, including

power distance, individualism, and collectivism, as well as Edward Hall's theory of high-context and low-context cultures, which explain how cultural characteristics influence public attitudes toward corruption practices and informal institutional interactions.

The article argues that corruption perception is strongly influenced by political culture, institutional development, democratic maturity, and social norms. Countries characterized by stronger democratic institutions, transparency mechanisms, and higher public accountability generally demonstrate lower levels of tolerance toward corruption. Conversely, societies with weaker institutional structures and stronger informal networks often face greater challenges in implementing effective anti-corruption mechanisms.

Special attention is devoted to the relationship between corruption and sustainable development. Corruption negatively affects institutional resilience, social trust, public administration efficiency, and investment attractiveness, thereby creating barriers to achieving the United Nations Sustainable Development Goals, particularly Sustainable Development Goal 16 "Peace, Justice and Strong Institutions".

An authorial typology of models of public perception of corruption is proposed, and a comparative analysis of selected countries is conducted, taking into account socio-cultural factors and international corruption assessment indicators.

The article also analyzes the analytical value of the Corruption Perceptions Index (CPI) developed by Transparency International as an international measurement instrument for evaluating corruption perception and conducting comparative international analysis. Particular attention is paid to Ukraine, whose anti-corruption transformation occurs under conditions of European integration, institutional modernization, and full-scale war. The findings demonstrate that strengthening anti-corruption culture and institutional resilience is becoming an important prerequisite for sustainable development and long-term democratic transformation.

Keywords: *corruption, intercultural communication, sustainable development, anti-corruption culture, socio-cultural factors, Corruption Perceptions Index, institutional resilience.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, інтенсифікації міжнародних комунікацій та посилення взаємозалежності держав проблема корупції набуває дедалі більшої актуальності як один із ключових викликів забезпеченню сталого розвитку суспільств. Подібні деструктивні практики негативно впливають на функціонування державних інституцій, економічне зростання, соціальну справедливість, інвестиційну привабливість та рівень суспільної довіри. Водночас це явище не може розглядатися виключно як правова чи економічна проблема, оскільки його поширення, суспільне сприйняття та рівень допустимості багато в чому визначаються культурними особливостями, історичними традиціями, соціальними нормами та моделями суспільної взаємодії. За таких умов особливого значення набуває міжкультурний підхід до вивчення корупції, який створює можливість глибшого розуміння відмінностей у ставленні до корупційних проявів у різних суспільствах.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю осмислення корупції не лише як інституційної чи управлінської проблеми, але і як складного суспільного феномену, що формується під впливом ціннісних орієнтацій, комунікативних практик та особливостей політичної культури. В умовах активного розвитку міжкультурної взаємодії, транснаціонального співробітництва та глобального врядування питання формування антикорупційної культури безпосередньо пов'язане із досягненням Цілей сталого розвитку ООН, насамперед Цілі 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» [1], яка передбачає зниження рівня корупції, зміцнення інституційної спроможності держав та забезпечення прозорого й підзвітного врядування.

Сприйняття корупції істотно відрізняється залежно від культурних характеристик суспільства. У різних країнах однакові практики можуть оцінюватися як неприйнятні порушення етичних норм або сприйматися як соціально допустимі моделі взаємодії. Вплив на такі відмінності здійснюють рівень дистанції влади, індивідуалістичні чи колективістські установки, особливості міжособистісної взаємодії, ступінь розвитку демократичних інститутів та історичний досвід функціонування державних систем. Саме тому міжкультурний аналіз створює можливість виявлення взаємозв'язку між культурно-ціннісними характеристиками суспільства та формуванням корупційних практик у міжнародному просторі.

Дослідження міжкультурних особливостей сприйняття корупції дозволяє поглибити розуміння соціальних механізмів функціонування корупційних практик, виявити чинники, що впливають на ефективність антикорупційної політики, а також сформулювати комплексне бачення ролі культури та міжнародної комунікації у забезпеченні принципів сталого розвитку та зміцненні інституційної стійкості держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Корупція як складний політичний, суспільний та культурно зумовлений феномен активно досліджується зарубіжними і вітчизняними науковцями,

оскільки її масштаби та особливості сприйняття безпосередньо впливають на інституційну стійкість держав, міжнародну взаємодію та забезпечення принципів сталого розвитку.

Теоретичне підґрунтя для вивчення міжкультурних особливостей суспільної поведінки сформовано у працях Г. Гофстеде [2], який розробив концепцію культурних вимірів суспільства та обґрунтував вплив культурних характеристик на моделі соціальної взаємодії, рівень інституційної довіри та поведінкові практики. Подальший розвиток міжкультурного підходу відображено у дослідженнях Е. Голла [3], який запропонував концепцію висококонтекстних і низькоконтекстних культур, продемонструвавши взаємозв'язок між комунікативними моделями суспільства та особливостями соціальної поведінки. Питання взаємозв'язку корупції, політичної культури та якості державних інститутів знайшли відображення у працях М. Джонстона [4], який досліджував залежність корупційних практик від рівня демократичного розвитку та особливостей функціонування політичних систем.

Інституційний вимір корупції представлений у науковому доробку С. Роуз-Аккерман [5; 6], присвяченому механізмам державного управління, інституційним передумовам виникнення корупції та інструментам підвищення ефективності антикорупційної політики. Концептуальні засади взаємозв'язку належного врядування та сталого розвитку відображені у Цілі сталого розвитку № 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» [1], яка визначає скорочення корупції та формування прозорих інституцій як необхідну умову забезпечення сталого розвитку. Емпіричну основу міжнародних компаративних досліджень формує Corruption Perceptions Index (CPI) [7] організації *Transparency International*, який дозволяє оцінювати рівень сприйняття корупції у різних країнах світу та здійснювати міжнародний аналіз ефективності антикорупційних механізмів.

У вітчизняному науковому дискурсі О. Волянська [8] досліджує соціокультурний контекст сприйняття корупції в Україні, акцентуючи увагу на впливі культурного середовища на формування суспільного ставлення до корупційних практик. Правові та наукові підходи до осмислення корупції розкрито у працях Л. Удовики та І. Калугіної [9], які аналізують багатовимірний характер цього явища та необхідність комплексної протидії корупційним проявам. Особливості міжнародного та національного нормативного трактування корупції висвітлені І. Шульган та О. Гавц [10], які наголошують на важливості комплексного правового підходу до розуміння цього феномену. Соціально-правовий характер корупції проаналізовано О. Панасюк [11], яка розглядає її як явище, що поєднує ознаки правопорушення та соціальної девіації. Проблематику впливу корупції на державну стійкість та суспільний розвиток досліджують Л. Герасіна та В. Погрібна [12], акцентуючи увагу на її деструктивному впливі на інституційне середовище.

Водночас, попри наявність значного наукового доробку, питання міжкультурних особливостей сприйняття корупції в умовах сталого розвитку залишається недостатньо дослідженим, що зумовлює необхідність подальшого аналізу взаємозв'язку соціокультурних чинників, міжнародних комунікацій та формування антикорупційної культури.

Метою статті є дослідження міжкультурних особливостей сприйняття корупції в умовах сталого розвитку, визначення впливу соціокультурних чинників на формування ставлення до корупційних практик та аналіз значення міжкультурної комунікації у формуванні ефективних механізмів антикорупційної політики в сучасному міжнародному середовищі.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні авторської типології моделей суспільного сприйняття корупції на основі поєднання міжкультурного, інституційного та компаративного підходів, а також у систематизації взаємозв'язку між соціокультурними чинниками та рівнем суспільної толерантності до корупційних практик.

Методологічну основу дослідження становлять міжкультурний, компаративний та інституційний підходи, а також методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. У межах дослідження здійснено компаративний аналіз соціокультурних характеристик окремих держав із використанням концепцій Г. Гофстеде та Е. Голла, проведено зіставлення культурних чинників із показниками Corruption Perceptions Index (CPI), а також проаналізовано взаємозв'язок між рівнем інституційної довіри, особливостями політичної культури та моделями суспільного сприйняття корупції. Аналітичною основою дослідження стали міжнародні індекси, наукові концепції міжкультурної комунікації та сучасні компаративні підходи до оцінювання інституційної стійкості держав.

Виклад основного матеріалу. Сприйняття корупції у сучасному міжнародному середовищі формується під впливом комплексу політичних, соціально-економічних, інституційних та культурних чинників. Якщо нормативно-правові підходи переважно акцентують увагу на юридичних механізмах протидії корупції, то міжкультурний підхід дозволяє дослідити глибші соціальні передумови виникнення корупційних практик та особливості їх суспільної легітимації. У різних країнах одні й ті самі дії можуть сприйматися або як неприпустиме порушення етичних норм, або як соціально допустимий інструмент побудови взаємовідносин, що значним чином ускладнює формування універсальних моделей протидії

корупції.

Пояснення таких відмінностей можливе через концепцію культурних вимірів Г. Гофстеде [2]. Одним із ключових параметрів виступає дистанція влади, яка характеризує рівень суспільного прийняття нерівномірного розподілу владних повноважень. У суспільствах із високою дистанцією влади громадяни більшим чином схильні сприймати владну асиметрію як природний соціальний порядок, що може формувати вищий рівень толерантності до окремих корупційних проявів. Натомість держави із низькою дистанцією влади, як правило, демонструють вищі стандарти підзвітності інституцій та громадського контролю. Прикладом можуть виступати окремі держави пострадянського простору, Латинської Америки та країни з історично централізованими моделями державного управління, де історично сформовані вертикальні моделі управління нерідко супроводжуються більшою терпимістю до неформальних механізмів взаємодії. Натомість країни Північної Європи, зокрема Данія, Фінляндія та Швеція, характеризуються нижчим рівнем дистанції влади, високими стандартами підзвітності та одними з найнижчих показників сприйняття корупції у світі.

Не менш важливим культурним індикатором є співвідношення індивідуалістичних та колективістських моделей суспільства. У країнах із переважанням колективістських цінностей міжособистісні зв'язки, групова солідарність та взаємні зобов'язання можуть створювати додаткові передумови для поширення неформальних практик, включаючи фаворитизм або непотизм. Водночас індивідуалістичні культури частіше орієнтовані на формалізовані процедури, інституційні правила та прозорі механізми взаємодії. Зокрема, у деяких країнах Південно-Східної Азії або Близького Сходу неформальні контакти та особисті взаємовідносини відіграють суттєву роль у побудові професійної та адміністративної взаємодії. Водночас держави з більш вираженими індивідуалістичними характеристиками, такі як Канада, Велика Британія чи Нідерланди, орієнтовані на формалізацію процедур, прозорість адміністративних процесів та інституційну підзвітність.

Додаткові пояснення соціокультурних відмінностей створює концепція Е. Голла [3], який запропонував поділ культур на висококонтекстні та низькоконтекстні. У висококонтекстних суспільствах комунікація значним чином базується на міжособистісних відносинах, неформальних контактах та соціальній довірі. За таких умов особисті зв'язки можуть відігравати визначальну роль у процесах прийняття рішень. Подібні характеристики часто простежуються у Японії, Китаї або Південній Кореї, де комунікація значним чином базується на соціальних взаєминах та контексті взаємодії. Низькоконтекстні культури, характерні для Німеччини, Швейцарії чи США, переважно орієнтуються на чіткі правила, формальні процедури та нормативну визначеність, що потенційно обмежує простір для корупційних практик.

Взаємозв'язок політичної культури та поширення корупції знаходить відображення у концепції «синдромів корупції» М. Джонстона [4]. Дослідник доводить, що корупційні прояви не є універсальними за своєю природою, а змінюються залежно від особливостей політичного розвитку держави, рівня демократизації та ефективності функціонування державних інститутів. Корупція в країнах зі стійкими демократичними механізмами зазвичай має інші форми прояву, ніж у державах із недостатньо розвинутими механізмами громадського контролю. Наприклад, країни зі стабільними демократичними системами, такі як Норвегія або Нова Зеландія, демонструють високі стандарти інституційної відкритості. Водночас держави, які проходять етап політичної трансформації або характеризуються недостатнім рівнем інституційної стійкості, частіше стикаються із системними ризиками поширення корупції. До цієї групи можуть бути віднесені окремі держави пострадянського простору, які проходять етап демократичної та інституційної трансформації, зокрема Україна, Молдова та Вірменія, де реформування систем врядування супроводжується необхідністю подолання історично сформованих неформальних практик.

Інституційний аспект корупції розкривається у працях С. Роуз-Аккерман [4; 5], яка розглядає корупцію як наслідок деформації стимулів у системі державного управління. Дослідниця наголошує, що недосконалість адміністративних процедур, недостатня прозорість діяльності органів влади та низький рівень підзвітності створюють передумови для формування корупційного середовища. У такому контексті ефективна антикорупційна політика потребує не лише каральних механізмів, а і системних інституційних змін. Практика окремих держав демонструє, що рівень прозорості державного сектору безпосередньо впливає на масштаби корупційних ризиків. Показовим прикладом успішного реформування виступає Сінгапур, де послідовне вдосконалення державного адміністрування, високий рівень відповідальності посадових осіб та цифровізація управлінських процесів дозволили суттєво обмежити корупційні прояви.

Взаємозв'язок корупції та сталого розвитку особливо помітний у країнах із недостатньо стійкими державними інститутами. Корупційні практики негативно впливають на інвестиційний клімат, соціальну стабільність, доступ до публічних послуг та економічне зростання. За оцінками міжнародних

організацій, держави із нижчими показниками інституційної ефективності нерідко стикаються з ускладненнями у досягненні Цілей сталого розвитку. Саме тому Ціль 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» [1] визначає боротьбу з корупцією як один із ключових напрямів забезпечення сталого розвитку. Формування прозорих механізмів врядування, підвищення інституційної спроможності та розвиток підзвітних моделей управління розглядаються як ключові передумови забезпечення стійкості сучасних держав.

На думку І. Удовики і Л. Калугіної, корупція є не лише правовим чи економічним порушенням, а складним соціально-політичним феноменом, який охоплює управлінські, політичні, економічні, соціальні та морально-етичні компоненти й здатний суттєво впливати на функціонування державних інститутів та суспільних відносин [9]. Її поширення та рівень суспільного сприйняття значним чином залежать від політичних, культурних і психологічних особливостей конкретного суспільства, що актуалізує необхідність урахування соціокультурного контексту під час формування антикорупційної політики. У цьому контексті корупція може розглядатися як соціокультурне явище, пов'язане із суспільними нормами поведінки, рівнем інституційної довіри та історично сформованими моделями взаємодії, що особливо важливо для дослідження міжкультурних особливостей сприйняття корупції в умовах забезпечення сталого розвитку держав.

За О. Волянською, у різних соціальних середовищах корупційні прояви можуть оцінюватися по-різному: від безумовного засудження до часткового виправдання через традиції взаємодії, недовіру до державних інституцій або сприйняття корупції як вимушеного інструменту вирішення соціальних проблем [8].

Зрештою, у сучасному науковому дискурсі сформувалися два основні підходи до розуміння корупції: вузький, який трактує її як протиправне діяння, пов'язане зі зловживанням владою задля особистої вигоди, та широкий, відповідно до якого корупція розглядається як складне соціальне явище, що впливає на суспільні відносини, інституційну спроможність держави та функціонування публічного управління [10]. Такий підхід створює підґрунтя для дослідження міжкультурних особливостей сприйняття корупції, враховуючи вплив культурних та соціальних характеристик суспільства на формування антикорупційних практик.

Корупція є складним соціально-правовим феноменом, який поєднує ознаки протиправної діяльності та соціальної девіації, впливаючи не лише на функціонування державних інститутів, а й на морально-етичні засади суспільства. На думку О. Панасюк [11], її наслідки проявляються у послабленні інституційної стійкості держави, поглибленні соціальної нерівності, зниженні рівня суспільної довіри та формуванні правового нігілізму. Водночас ефективна протидія корупційним проявам потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання правових, інституційних, соціальних та просвітницьких механізмів, а також формування суспільної культури нетерпимості до корупційних практик, що особливо актуально в умовах забезпечення сталого розвитку та зміцнення демократичних інститутів.

За В. Лізуном, корупція є стійким соціально-політичним явищем, масштаби якого залежать від економічних, політичних, соціокультурних та інституційних особливостей розвитку конкретної держави. На її поширення впливають рівень добробуту населення, якість демократичних інститутів, ефективність правового регулювання, рівень суспільної терпимості до корупційних практик, розвиток громадянського суспільства та незалежних медіа [13]. Це підтверджує необхідність врахування соціокультурного контексту під час формування антикорупційної політики та дослідження міжкультурних особливостей сприйняття корупції в умовах сталого розвитку.

Важливе місце у сучасних дослідженнях корупції посідають міжнародні інструменти оцінювання рівня її поширення та суспільного сприйняття. Одним із найбільш авторитетних глобальних індикаторів виступає *Corruption Perceptions Index (CPI)* [7], який щорічно формується міжнародною організацією *Transparency International* на основі експертних оцінок, аналітичних досліджень та міжнародних джерел даних. Індекс вимірює рівень сприйняття корупції у державному секторі за шкалою від 0 до 100 балів, де 0 означає надзвичайно високий рівень сприйняття корупції, а 100 – високий рівень доброчесності та прозорості публічного управління. У редакції CPI 2025 оцінювання охоплює 182 держави та території світу, а сам індекс базується на 13 незалежних джерелах даних, що забезпечує його компаративний та міждисциплінарний характер.

Аналітична цінність CPI полягає не лише у кількісному вимірюванні рівня корупції, а й у можливості простеження взаємозв'язку між інституційною якістю державного управління, рівнем демократичного розвитку, відкритістю громадянського суспільства та ефективністю механізмів підзвітності влади. Дані індексу демонструють, що держави зі стійкими демократичними інститутами, високим рівнем прозорості та ефективними механізмами громадського контролю, як правило, характеризуються нижчим рівнем сприйняття корупції. Зокрема, у CPI 2025 найвищі позиції посідають

Данія (89 балів), Фінляндія (88 балів) та Сінгапур (84 бали), тоді як країни з тривалими політичними кризами, слабкими інститутами або високим рівнем авторитаризму демонструють суттєво нижчі показники. Показово, що зазначені держави характеризуються високими показниками інституційної довіри, розвиненими механізмами підзвітності влади та низьким рівнем суспільної терпимості до корупційних проявів.

Особливого значення CPI набуває у контексті міжкультурних досліджень, оскільки створює можливість здійснювати порівняльний аналіз соціокультурних чинників формування ставлення до корупційних практик у різних регіонах світу. Відмінності між країнами можуть бути зумовлені не лише якістю державного управління, а й історичними традиціями, культурними моделями комунікації, рівнем суспільної довіри, особливостями політичної культури та характером взаємодії між державою і громадянським суспільством. У цьому аспекті CPI виступає не лише інструментом вимірювання рівня корупції, а й аналітичним механізмом дослідження взаємозв'язку між соціокультурним середовищем, інституційною стійкістю держав та реалізацією принципів сталого розвитку.

У Corruption Perceptions Index особливий інтерес становить динаміка показників України, яка відображає складний та тривалий процес інституційної трансформації держави. Україна у Corruption Perceptions Index 2025 отримала 36 балів зі 100 можливих та посіла 104 місце серед 182 держав світу. Порівняно з попереднім періодом показник держави покращився на один бал, що відображає поступове просування антикорупційних реформ та зміцнення окремих інституційних механізмів доброчесності. Водночас отримані результати свідчать про збереження системних викликів у сфері забезпечення прозорості державного управління, підзвітності публічної влади та формування стійкої антикорупційної культури.

Для узагальнення міжкультурних особливостей сприйняття корупції та виявлення взаємозв'язку між соціокультурними характеристиками суспільства й рівнем сприйняття корупції доцільним є проведення компаративного аналізу окремих держав (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика соціокультурних чинників та моделей сприйняття корупції в окремих державах

Країна	Дистанція влади (Гофстеде)	Тип культури (Голл)	CPI 2025	Авторська модель сприйняття корупції
Данія	низька	низькоконтекстна	89	інституційно-нетерпима
Фінляндія	низька	низькоконтекстна	88	інституційно-нетерпима
Швеція	низька	низькоконтекстна	80	інституційно-нетерпима
Україна	середня	змішана	36	адаптивно-толерантна
Молдова	середня	змішана	43	адаптивно-толерантна
Казахстан	висока	висококонтекстна	40	структурно-вразлива

Джерело: складено авторкою

Запропонована типологія має аналітичний характер та не претендує на універсальність, оскільки моделі можуть трансформуватися під впливом політичних реформ, інституційних змін та соціокультурної динаміки.

Проведений аналіз дозволяє умовно виокремити три моделі суспільного сприйняття корупції:

1) інституційно-нетерпиму модель, що характеризується низькою дистанцією влади, високим рівнем громадського контролю та низькою суспільною терпимістю до корупційних проявів (Данія, Фінляндія, Швеція);

2) адаптивно-толерантну модель, яка властива державам перехідного типу, де формальні антикорупційні механізми поєднуються із збереженням окремих неформальних практик (Україна, Молдова, Вірменія);

3) структурно-вразливу модель, що характерна для держав із недостатньо розвиненими інститутами, високим рівнем суспільної толерантності до неформальних практик та обмеженими механізмами громадського контролю (Казахстан, окремі держави Центральної Азії, Венесуела, окремі країни з недостатньо стійкими інституційними механізмами).

Зроблене узагальнення дозволяє констатувати, що нижча дистанція влади, вищий рівень інституційної довіри та розвинені механізми громадського контролю частіше корелюють із нижчим рівнем суспільної толерантності до корупції. Водночас держави перехідного типу або країни з менш стійкими інституційними системами частіше характеризуються складнішими моделями суспільного сприйняття корупційних практик, що ускладнює реалізацію антикорупційної політики.

Українська специфіка корупції характеризується поєднанням інституційних, політичних та культурно-ціннісних передумов, що формують стійкі механізми відтворення корупційних практик. Дослідниці Л. Герасіна і В. Погрібна наголошують, що корупція не лише деформує функціонування державного апарату, але й послаблює суспільну довіру, гальмує демократичні трансформації та негативно впливає на міжнародний авторитет держави. Водночас толерантність до неформальних практик, недостатня ефективність інститутів контролю та складність системних реформ можуть створювати умови для збереження корупційних ризиків навіть за наявності формальних антикорупційних механізмів [12].

Поширення корупції значним чином пов'язане не лише з недосконалістю законодавства чи слабкістю інституцій, а й з соціальними установками суспільства, рівнем толерантності до корупційних практик та ефективністю державного управління. Серед чинників, що сприяють збереженню корупційних ризиків, дослідник А. Мошнін виділяє низьку ефективність управлінських механізмів, недостатній розвиток соціальних інститутів, колізії законодавства, соціально-економічні дисбаланси та суспільну терпимість до корупційних проявів [14]. У такому вимірі корупція постає не лише як інституційна проблема, а і як соціокультурний феномен, подолання якого потребує комплексного поєднання правових, управлінських та суспільних механізмів впливу.

Додатковим чинником формування суспільного сприйняття корупції виступають резонансні антикорупційні розслідування та публічні корупційні скандали, які суттєво впливають на рівень довіри громадян до державних інституцій. В українських реаліях суспільний резонанс викликали як попередні корупційні кейси, пов'язані із зловживаннями у сфері державних закупівель, оборонному секторі чи діяльності окремих посадових осіб, так і новітні розслідування щодо можливих корупційних схем у стратегічно важливих галузях економіки. Резонансні справи, пов'язані із діяльністю окремих бізнесових та політичних акторів, зокрема розслідування щодо ймовірних зловживань в енергетичному секторі, актуалізують суспільний запит на прозорість врядування, інституційну підзвітність та посилення антикорупційних механізмів. Водночас активність антикорупційних органів та суспільний резонанс навколо розслідувань сприяють посиленню громадського контролю та формуванню антикорупційної культури в Україні. Резонансні антикорупційні кейси відображають зростання суспільної чутливості до корупційних проявів і підвищення запиту на прозорість врядування та підзвітність інституцій, що засвідчує поступову трансформацію суспільного ставлення до корупції.

Європейська інтеграція України та реалізація Цілі сталого розвитку № 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» визначають протидію корупції одним із ключових напрямів інституційного розвитку держави. Водночас умови повномасштабної війни, необхідність оперативного управління значними фінансовими ресурсами, реалізація масштабних програм міжнародної підтримки та майбутнього відновлення країни підвищують вимоги до прозорості врядування, підзвітності інституцій та ефективності антикорупційних механізмів. За таких умов формування антикорупційної культури набуває для України не лише внутрішньополітичного значення, але і перетворюється на важливий чинник зміцнення міжнародної довіри, інституційної стійкості держави та забезпечення принципів сталого розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що корупція у сучасному міжнародному середовищі є не лише правовою чи інституційною проблемою, а комплексним соціокультурним феноменом, сприйняття якого формується під впливом історичних традицій, культурних характеристик суспільства, політичної культури, рівня інституційної довіри та моделей соціальної взаємодії. Міжкультурний підхід створює можливість глибшого розуміння природи корупційних практик та чинників їх суспільної легітимації, що є важливим для розробки ефективних механізмів протидії корупції.

Встановлено, що культурні особливості суспільства здатні істотно впливати на рівень толерантності до корупційних проявів. Концепції Г. Гофстеде та Е. Голла дозволяють пояснити відмінності у сприйнятті корупції через специфіку дистанції влади, комунікаційних моделей, індивідуалістичних та колективістських цінностей, а також особливостей міжособистісної взаємодії. Водночас інституційний вимір корупції підтверджує, що ефективність антикорупційної політики значним чином залежить від рівня прозорості врядування, якості державних інститутів та розвитку механізмів громадського контролю.

Дослідження підтвердило наявність взаємозв'язку між корупцією та забезпеченням сталого розвитку. Корупційні практики послаблюють інституційну стійкість держав, погіршують інвестиційний клімат, знижують рівень суспільної довіри та створюють додаткові бар'єри для досягнення Цілей сталого розвитку. Особливого значення набуває Ціль сталого розвитку № 16 «Мир, справедливість та сильні інститути», яка визначає прозорість врядування та зменшення корупції як одну з передумов сталого розвитку сучасних держав.

Аналіз міжнародних індикаторів оцінювання корупційних процесів, зокрема Corruption Perceptions Index, підтвердив наявність взаємозалежності між якістю державного управління, рівнем суспільної довіри та рівнем сприйняття корупції. Встановлено, що країни із розвинутими демократичними інститутами та високими стандартами підзвітності, як правило, демонструють нижчий рівень суспільної толерантності до корупційних практик.

Проведений компаративний аналіз дозволив запропонувати узагальнену авторську типологію моделей суспільного сприйняття корупції, що включає інституційно-нетерпиму, адаптивно-толерантну та структурно-вразливу моделі. Встановлено, що нижчий рівень дистанції влади, вищий рівень інституційної довіри та розвинені механізми громадського контролю частіше корелюють із нижчим рівнем суспільної толерантності до корупційних практик. Натомість держави перехідного типу або країни з менш стійкими інституційними системами частіше демонструють складніші моделі суспільного сприйняття корупції, що ускладнює реалізацію антикорупційної політики. Отримані результати можуть бути використані під час формування антикорупційних стратегій, орієнтованих на врахування соціокультурної специфіки окремих держав та регіонів світу.

Для України проблема формування антикорупційної культури набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення. Забезпечення прозорості державного управління, підвищення ефективності інституцій, розвиток громадського контролю та посилення нетерпимості до корупційних практик виступають важливими передумовами інституційної стійкості держави та зміцнення міжнародної довіри. Водночас міжкультурний вимір дослідження корупції створює можливість більш комплексного розуміння механізмів її відтворення та пошуку адаптованих моделей антикорупційної політики.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є поглиблений компаративний аналіз міжкультурних моделей сприйняття корупції у різних регіонах світу, вивчення впливу цифровізації державного управління на трансформацію антикорупційних механізмів, а також дослідження взаємозв'язку між рівнем суспільної довіри, політичною культурою та ефективністю інституційної протидії корупції. Окрему увагу доцільно приділити вивченню впливу кризових явищ, зокрема воєнних конфліктів, гуманітарних викликів та процесів післявоєнного відновлення, на трансформацію суспільного сприйняття корупції та формування адаптивних моделей антикорупційної культури, здатних враховувати міжкультурну специфіку сучасного міжнародного середовища.

Література

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the United Nations General Assembly on 25 September 2015. A/RES/70/1. New York : United Nations, 2015. 35 p.
2. Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. Cultures and Organizations: Software of the Mind. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Education, 2010. 576 p.
3. Hall E. T. Beyond Culture. New York : Anchor Books, 1976. 298 p.
4. Johnston M. Syndromes of Corruption: Wealth, Power and Democracy. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 267 p.
5. Rose-Ackerman S. Corruption and Government. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 266 p.
6. Rose-Ackerman S., Palifka B. J. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 616 p.
7. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2025. Berlin : Transparency International, 2026. 28 p. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2025> (дата звернення: 25.05.2026).
8. Волянська О. В. Соціокультурний контекст розуміння та сприйняття корупції в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3(30). С. 238–243.
9. Удовика Л. Г., Калугіна І. О. Поняття корупції: наукові підходи та легальне тлумачення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 67–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/13>.
10. Шульган І., Гавц О. Підходи до розуміння корупції у міжнародному та національному законодавстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2024. № 2(42). С. 219–230. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2024.42.219>.
11. Панасюк О. П. Корупція та її соціально-правовий вимір у національному та міжнародному контексті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Право*. 2025. Вип. 90. Ч. 1. С. 117–123. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.16>.
12. Герасіна Л. М., Погрібна В. Корупція в Україні та світі як тригер послаблення державності.

Український соціологічний журнал. 2021. Вип. 26. С. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2021-26-02>.

13. Лізун В. В. Корупція в країнах, що розвиваються: передумови виникнення. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17749231>.

14. Мошнін А. А. Змістовний аналіз феномену корупції та його проявів в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 327–332. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.1.49>.

References

1. Transforming our world (2015): the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the United Nations General Assembly on 25 September 2015. A/RES/70/1. New York : United Nations, 35 p.

2. Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. (2010). Cultures and Organizations: Software of the Mind. 3rd ed. New York : McGraw-Hill Education, 576 p.

3. Hall E. T. (1976). Beyond Culture. New York : Anchor Books, 1976. 298 p.

4. Johnston M. (2005). Syndromes of Corruption: Wealth, Power and Democracy. Cambridge : Cambridge University Press, 267 p.

5. Rose-Ackerman S. (1999). Corruption and Government. Cambridge : Cambridge University Press, 266 p.

6. Rose-Ackerman S., Palifka B. J. (2016). Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 616 p.

7. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2025. (2026). Berlin: Transparency International, 28 p. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2025> (data zvernennia: 25.05.2026).

8. Volianska O. V. (2016). Sotsiokulturnyi kontekst rozuminnia ta spryiniattia koruptsii v Ukraini. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. № 3(30). S. 238–243.

9. Udovyka L. H., Kaluhina I. O. (2025). Poniattia koruptsii: naukovi pidkhody ta lehalne tлумachennia. *Yurydychni naukovi elektronnyi zhurnal*. № 1. S. 67–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/13>.

10. Shulhan I., Havts O. (2024). Pidkhody do rozuminnia koruptsii u mizhnarodnomu ta natsionalnomu zakonodavstvi. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Serii: *Yurydychni nauky*. № 2(42). S. 219–230. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2024.42.219>.

11. Panasiuk O. P. (2025). Koruptsiia ta yii sotsialno-pravovyi vymir u natsionalnomu ta mizhnarodnomu konteksti. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii: *Pravo*. Vyp. 90. Ch. 1. S. 117–123. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.16>.

12. Herasina L. M., Pohribna V. (2021). Koruptsiia v Ukraini ta sviti yak tryher poslablennia derzhavnosti. *Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal*. Vyp. 26. S. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.26565/2077-5105-2021-26-02>.

13. Lizun V. V. (2025). Koruptsiia v krainakh, shcho rozvyvaiutsia: peredumovy vynyknennia. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17749231>.

14. Moshnin A. A. (2023). Zmistovnyi analiz fenomenu koruptsii ta yoho proiaviv v Ukraini. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. № 1. S. 327–332. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.1.49>.

Отримано: 11.04.2026

Прийнято до публікації: 11.05.2026

Опубліковано: 15.05.2026